

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

2019 թ. հունիսի 9-ի տեղական ինքնակառավարման մարմինների

ընտրությունների դիտարկման արդյունքների վերաբերյալ

2019 թ. հունիսի 9-ին Հայաստանի Հանրապետության 23 համայնքներում տեղի են ունեցել տեղական ինքնակառավարման մարմինների (ՏԻՄ) հերթական և արտահերթ ընտրություններ: Տասներկու համայնքում տեղի են ունեցել համայնքի ղեկավարի, 8 համայնքում՝ ավագանու անդամի, իսկ 3-ում՝ միաժամանակ համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի ընտրություններ:

«Ականատես» դիտորդական առաքելության կողմից երկարաժամկետ և կարճաժամկետ դիտորդություն է իրականացվել հետևյալ 11 համայնքներում, որոնցից 8-ում ընթացել են համայնքի ղեկավարի, 2 համայնքում՝ ավագանու անդամի, իսկ 1-ում՝ միաժամանակ համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի ընտրություններ:

Մարզ	Համայնք	Ընտրություններ
Արարատ	Դվին	Ավագանու անդամի
Արմավիրի	Ապագա	Համայնքի ղեկավարի
	Նորակերտ	Համայնքի ղեկավարի
Գեղարքունիք	Գեղհովիտ	Համայնքի ղեկավարի
	Ծովասար	Համայնքի ղեկավարի
Կոտայք	Աբովյան	Համայնքի ղեկավարի
Շիրակ	Անուշավան	Համայնքի ղեկավարի
	Սպանդարյան	Համայնքի ղեկավարի
	Փանիկ	Ավագանու անդամի
Սյունիք	Գորայք	Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի
Տավուշ	Ագատանուտ	Համայնքի ղեկավարի

«Ականատեսը» ներգրավել է 7 երկարաժամկետ դիտորդ՝ նախընտրական ժամանակահատվածի, և 77 դիտորդ՝ փվեարկության օրվա գործընթացների դիտարկման նպատակներով:

Նախընտրական ժամանակահատվածում դիտորդներն ուսումնասիրել են ընտրությունների վարչարարությունը, գործողությունների համապատասխանությունը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի (ԿԸՀ) կողմից սահմանված ժամանակացույցին, թեկնածուների և նրանց շտաբների գործունեությունը, նախընտրական ֆարզսությունը, վարչական ռեսուրսի չարաշահումը և ընդհանուր մթնոլորտը: Դիտորդները տեղերում աշխատել են ընտրական հանձնաժողովների, թեկնածուների հետ: Տվյալների հավաքագրումը կատարվել է գրասենյակային հետազոտության, առցանց բաց տվյալների վերլուծության, անմիջական դիտարկումների, պաշտոնական հարցումների, հանդիպումների, հարցազրույցների, ինչպես նաև մամուլի լուսաբանումներին հետևելու միջոցով: Անուղղակիորեն ստացված տեղեկությունների հսկողությունն ու հավաստիությունն ապահովելու նպատակով՝ դրանք ստուգվել են մի քանի անկախ աղբյուրների միջոցով:

Նախընտրական շրջանի դիտարկման ընթացքում դիտորդներն իրականացրել են՝

- 26 նիստի դիտարկում թիվ 12, 14, 21, 29, 33, 34 և 37 տարածֆային ընտրական հանձնաժողովներում,
- 15 նիստի դիտարկում թիվ 15 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում,
- 15 հանդիպում 11 համայնքների ՏԻՄ՝ ներկայացուցիչների հետ,
- 63 հանդիպում 24 համայնքի ղեկավարի և 39 ավագանու անդամի թեկնածուների հետ,
- 141 հանդիպում 11 համայնքների բնակիչների հետ,
- 5 համայնքի ղեկավարի թիվ 13 նախընտրական միջոցառումների դիտարկում (10-ը՝ Աբովյան ֆազոնում):

Քվեարկության օրն «Ականատեսն»-ը դիտորդություն է իրականացրել վերոնշյալ 11 համայնքի 39 տեղամասում: Բացի տեղամասերում տեղակայված դիտորդներից, Աբովյան համայնքում գործել է շրջիկ դիտորդների խումբը:

Դիտարկման արդյունքներ

Ստորև ներկայացվում են «Ականատես» դիտորդական առաքելության կողմից նախընտրական ժամանակահատվածում և փվեարկության օրն իրականացված դիտարկման արդյունքները:

Ընտրական հանձնաժողովների աշխատանք

Տարածֆային ընտրական հանձնաժողովներ

Տարածֆային ընտրական հանձնաժողովները հիմնականում գործել են համաձայն Ընտրական օրենսգրքի պահանջների և ընթացակարգերի:

Դիտարկված 7 ընտրատարածքային հանձնաժողովներում գրանցվել է 77 թեկնածու, որից 29-ը՝ համայնքի ղեկավարի, իսկ 48-ը՝ համայնքի ավագանու անդամի թեկնածու: Դիտորդության ընթացքում ինքնաբացարկ է ներկայացրել ավագանու անդամի 1 և համայնքի ղեկավարի՝ 2 թեկնածու: Տավուշի մարզի Ազատամուտ գյուղում համայնքի ղեկավարի թեկնածուի ինքնաբացարկի արդյունքում ընտրապայքարում մնացել է միայն մեկ թեկնածու՝ համայնքի գործող ղեկավար Վահագն Ալավերդյանը (ինքնառաջադրված, «Հայ Յեղափոխական դաժնակցություն») կուսակցություն): Ըստ համայնքի բնակիչների, երկրորդ թեկնածուի սկզբնական առաջադրումն արվել է միտումնավոր՝ մրցապայքարի իմիտացիա ստեղծելու նպատակով:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահների և ֆարտուղարների կողմից ինքնաբացարկի դիմումներ չեն եղել: Ինքնաբացարկի դիմումներ ներկայացրել են Աբովյան համայնքի 2 տեղամասերից 2 հանձնաժողովի անդամներ, որոնք նշանակված էին տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից: Թափուր տեղերը լրացվել են համաձայն օրենքով սահմանված ընթացակարգի:¹

Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի բոլոր թեկնածուների հայտարարագրերը սահմանված ժամկետներում (վերջնաժամկետը՝ 2019 թ. մայիսի 26) ներկայացվել են տարածքային ընտրական հանձնաժողովներ՝² վերջիններիս կողմից ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայություն փոխանցելու համար: Բացառություն է կազմել թիվ 34 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի սպասարկման տարածքում գտնվող Գորայն համայնքը, որտեղ միաժամանակ տեղի էին ունենում և՛ համայնքի ղեկավարի, և՛ ավագանու անդամի արտահերթ ընտրություններ: Տվյալ հանձնաժողովի իսկ հիմնավորմամբ, իրենք թեկնածուների գույքի և եկամուտի հայտարարագրերը շփոթել են նախընտրական հիմնադրամ կատարված մուտքերի և ելքերի հայտարարագրի հետ, որը պարտադիր չէ մինչև 10,000 ընտրող ունեցող համայնքներում և թեկնածուի նախընտրական ծախսերը 500,000 դրամը չգերազանցելու դեպքում:³ Դիտորդի կողմից խնդիրը բարձրաձայնելուց հետո հանձնաժողովը խոստացել է արագ կազմակերպել թեկնածուների հայտարարագրերի հավաքագրումը: Ս.թ. հունիսի 6-ի դրությամբ հանձնաժողովը դեռևս չէր ընդունել թեկնածուների հայտարարագրերը:

Տարածքային ընտրական հանձնաժողովների աշխատանքի դիտարկման գործընթացում դիտորդի իրավունքների խոչընդոտման դեպքեր չեն եղել: Չեն արձանագրվել նաև դիմում-բողոքների ներկայացման դեպքեր: Արձանագրվել է միայն մեկ դեպք, երբ Աբովյանի համայնքի ղեկավարի թեկնածու, համայնքի ղեկավար Վահագն Գևորգյանը դիմում է ներկայացրել թիվ 29 տարածքային ընտրական հանձնաժողով այլ թեկնածուների (վերջինների անունները դիտորդներին չեն տրամադրվել) կողմից չսահմանված և անբույլատրելի վայրերում պաստառներ փակցնելու

¹ ՀՀ ընտրական օրենսգիրք, հոդված 44, մաս 8

² ՀՀ ընտրական օրենսգիրք, հոդված 8, մաս 5

³ Նույն տեղում, հոդված 26, մաս 1 և հոդված 115, մաս 1

փաստերով: Տարածքային ընտրական հանձնաժողովը դա չի ընդունել որպես դիմում-բողոք, այլ դիտարկել է որպես ընթացակարգային հարց և դիմել բոլոր խախտողներին՝ հորդորելով վերացնել խախտումները:

Հարկ է նկատել, որ տարածքային ընտրական հանձնաժողովների աշխատանքների դիտարկումը նախկինի նման եղել է խնդրահարույց՝ պայմանավորված ինտերնետային կայքի հնարավորությունների բացակայությամբ, ինչի պատճառով դիտորդները ստիպված են եղել ֆիզիկապես ներկա լինել հանձնաժողովի նիստերին:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներ

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամների համար մասնագիտական դասընթացներ չեն կազմակերպվել, որոնք կարող էին էական ազդեցություն ունենալ փվեարկության նախապատրաստման, փվեարկության և փվեարկության արդյունքների գործընթացի պատշաճ կազմակերպման և որակի վրա:

Դիտորդները դիտարկել են թվով 7 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի առաջին նիստերը, որոնք տեղի են ունեցել հանձնաժողովների կազմավորումից հետո 3-րդ օրը⁴ և որոնց ընթացքում հանձնաժողովի անդամները ստորագրել են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամի իրավունքների և պարտականությունների ծանոթացման տեքստը:⁵ Դիտարկված նիստերն անցել են հանդարտ: Միայն 1 տեղամասում են ներկա եղել տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի բոլոր անդամները, մյուսներում բացակա անդամների թիվը կազմել է 2-3 հոգի:

Քվեարկությանը նախորդող օրը դիտորդները հետևել են տարածքային ընտրական հանձնաժողովներում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներին ընտրական նյութերի և պարագաների հանձնման գործընթացին, որն անցել է սահուն և առանց խախտումների: Նույն օրը, ընտրական պարագաների և նյութերի հանձնումից հետո դիտորդները հետևել են թվով 8 տեղամասային կենտրոններում փվեարկության սենյակի կահավորման ընթացքին: Բոլոր տեղամասային ընտրական հանձնաժողովները փվեարկության սենյակի կահավորումն ավարտել են օրենքով սահմանված ժամկետում⁶ մինչև հունիսի 8-ի ժամը 24:00-ը: Դիտարկված տեղամասերում խնդիրներ չեն արձանագրվել՝ բացառությամբ Գեղարքունիքի մարզի Գեղիովիտ համայնքում գտնվող 24/04 տեղամասի, որում փվեարկության սենյակը բավականին փոքր էր (մոտ 18 մ²) և խնդրահարույց՝ փվեարկության ընթացքը պատշաճ կազմակերպելու համար:

⁴ ՀՀ ընտրական օրենսգիրք, հոդված 44, մաս 7

⁵ Նույն տեղում, հոդված 39, մաս 11

⁶ Նույն տեղում, հոդված 57, մաս 3

Համայնքներում ֆարոզչական պաստառներ փակցնելու համար անվճար տեղեր հատկացնելու պարտադիր լիազորության ապահովման առումով⁷ խնդիրներ են արձանագրվել 2 համայնքում:

- Գեղարքունիքի Գեղիովիտ համայնքում անվճար տեղեր հատկացնելու որոշում չի ընդունվել: Միևնույն ժամանակ, ըստ համայնքի ղեկավար Վարդան Պողոսյանի, համայնքապետարանը հետևում է, որ թեկնածուները պաստառներ չփակցնեն դպրոցների, համայնքապետարանի և այլ նմանատիպ հաստատությունների պատերին:
- Շիրակի Սպանդարյան համայնքում տեղեր ևս չեն հատկացվել: Ըստ համայնքապետարանի դրա կարիքը չկա, և իրենք նման տեղեր պատրաստ են հատկացնել թեկնածուներից դիմում ստանալու դեպքում:

Նախընտրական ֆարոզչություն

Քարոզչության նպատակով նախընտրական հիմնադրամներ բացել են միայն Աբովյան համայնքի ղեկավարի թեկնածուները: Մյուս դիտարկված համայնքներում թե՛ համայնքի ղեկավարի, թե՛ ավագանու անդամի թեկնածուների կողմից նախընտրական հիմնադրամներ չեն բացվել՝ հիմք ընդունելով, որ դա պարտադիր պահանջ չէ մինչև 10,000 ընտրող ունեցող համայնքներում և այն դեպքում, երբ նախընտրական ֆարոզչության ծախսերը չեն գերազանցում 500,000 դրամը:⁸

Մշակված նախընտրական ծրագիր են ունեցել հարցված թեկնածուներից միայն 24-ը: Որպես նախընտրական ծրագիր չունենալու պատճառներ հիմնականում նշվել է հետևյալը.

- ավագանու անդամի պարագայում նախընտրական ծրագրի առկայություն չի պահանջվում,
- ծրագրի կարիք չկա, քանի որ փոքր համայնքներում բոլորը տեղյակ են խնդիրներից և հանաչում են միմյանց,
- ֆորմալ ծրագրի կարիք չկա, քանի որ «ծրագրերը» հիմնականում ներկայացվում են բակային հանդիպումների միջոցով:

Աբովյանի համայնքի ղեկավարի թեկնածուներից 2-ը՝ Մանուկ Մկրտչյանը և Սասուն Գրիգորյանը, բացել են մեկական ընտրական շտաբ, իսկ «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության (ՔՊԿ) կողմից առաջադրված Գրիգոր Գուլյանը՝ 15 ընտրական շտաբ: Աբովյանի գործող համայնքի ղեկավար և համայնքի ղեկավարի թեկնածու Վահագն Գևորգյանը չի տրամադրել հստակ տվյալներ ընտրական շտաբների, ինչպես նաև ֆարոզչանյութերի սպախման կետերի վերաբերյալ՝ պատճառաբանելով, որ չի հիշում:

⁷ Նույն տեղում, հոդված 21, մաս 3

⁸ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի, հոդված 26, մաս 1 և հոդված 115, մաս 1

Որպես բարոզչության մտեցումներ թեկնածուները կիրառել են հանդիպումները ընտրողների հետ, այդ թվում՝ բաղաձայն հանդիպումները, ֆեյսբուքյան և այլ սոցիալական ցանցերը: Պաստառներ և բուկլետներ տպագրել են համեմատաբար մեծաքանակ ընտրողներ ունեցող համայնքներում առաջադրված թեկնածուները (Աբովյան, Գեղիովիտ և Գորայ): Վերադասված հեռուստագովազի հնարավորությունից որևէ թեկնածու չի օգտվել, իսկ գովազդային պաստառ վարձակալել է միայն Աբովյան համայնքի ղեկավարի թեկնածու Գրիգոր Գուլյանը:

Քարոզչության կանոնների խախտումները վերաբերել են հիմնականում չսահմանված վայրերում պաստառներ փակցնելու,⁹ տպագիր բարոզչանյութերի վերաբերյալ տեղեկատվության բացակայության¹⁰ և բարոզչանյութերի վնասման¹¹ դեպքերին: Այսպիսով.

- Աբովյան համայնքում արձանագրվել է 20-ից ավելի դեպք, երբ շենքերի արտաքին պատերին փակցված են եղել թեկնածուների նախընտրական պաստառները: Համաձայն դիտորդի դիտարկումների, այս խախտումները թույլ են տրվել բոլոր թեկնածուների կողմից՝ բացառությամբ Սասուն Գրիգորյանի:¹² Տվյալ խախտումների մասով թիվ 29 տարածքային ընտրական հանձնաժողովը նշել է, որ տեղյակ է խախտումներից և պարբերաբար զգուշացնում է թեկնածուներին խախտումները վերացնելու առնչությամբ:
- Նույն համայնքում դիտորդն արձանագրել է թեկնածուների պաստառների պատման 12 դեպք, որոնցից 9-ը եղել են ՔՊԿ կողմից առաջադրված թեկնածու Գրիգոր Գուլյանի, իսկ 3-ը՝ համայնքի գործող ղեկավար Վահագն Գևորգյանի պաստառները:
- Քարոզչության տպագիր նյութերի վերաբերյալ տվյալների մասով դիտորդները արձանագրել են խախտման 3 դեպք: Մասնավորապես, Գեղիովիտ համայնքի ղեկավարի թեկնածուներ Նադա Շահբաջյանի և Տիգրան Սուրբաջյանի, ինչպես նաև Աբովյան համայնքի ղեկավարի թեկնածու Մանուկ Մկրտչյանի բարոզչական բուկլետներում բացակայել են տվյալներ տպագրական և տպագրական կազմակերպության վերաբերյալ:

Հարկ է նկատել, որ թույլ վերահսկողության և պատասխանատվության ինստիտուտի բացակայության պատճառով բարոզչանյութերի տարածման կանոնների խախտումները շարունակվում են:

Թեկնածուների նախընտրական միջոցառումները (հանրահավաքներ, երթերը և բաղաձայն հանդիպումներն ընտրողների հետ) ընթացել են հանդարտ, խաղաղ մթնոլորտում, չեն արձանագրվել բռնության, սպառնալիքի, ոտելության խոսքի, կաշառքի և բարեգործության դեպքեր: Միջոցառումների ընթացքում հիմնականում թեկնածուների կողմից ներկայացվել են համայնքում առկա խնդիրները և դրանց լուծմանն ուղղված՝ թեկնածուների ծրագրերը:

⁹ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի, հոդված 21, մաս 2

¹⁰ Նույն տեղում, հոդված 21, մաս 10

¹¹ Նույն տեղում, հոդված 21, մաս 7

¹² Սասուն Գրիգորյանի հետ հարցազրույցում վերջինս նշել է, որ բարոզչության նպատակով պաստառներ չի տպագրել:

Նախընտրական միջոցառումների համատեխտում առանձնացել է Աբովյան համայնքը, որտեղ համեմատաբար ակտիվ ֆարգչություն են իրականացրել համայնքի գործող ղեկավար Վահագն Գևորգյանը և ՔՊԿ-ի կողմից առաջադրված Գրիգոր Գուլյանը: Վերջիններիս ֆարգչության մի զգալի մասը ներառել է փոխադարձ մեղադրանքներ, ինչը ձևավորել է առավել մրցակցային միջավայր, սակայն փաստացի հնարավորություն չի տվել ծավալել ծրագրային բանավեճ և ֆինանսիումներ: Միջոցառումներին նաև մասնակցել են ՔՊԿ-ի բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ:

Դիտարկվող համայնքների բնակիչները հիմնականում տեղեկացված են եղել ընտրությունների և առաջադրված թեկնածուների մասին, այնուամենայնիվ հարցվածների մեծամասնությունը ծանոթ չի եղել թեկնածուների նախընտրական ծրագրերին:

Վարչական ռեսուրսի չարաբեռում

Ֆինանսական ռեսուրսներ

«Ականատեպի» երկարաժամկետ դիտորդներն ուսումնասիրել են նաև 2019 թ. հունվար-մայիս ժամանակահատվածում ՏԻՄ-երի կողմից ընդունված որոշումները՝ ուժադրության կենտրոնում ունենալով համապատասխան համայնքներում իրականացվող ենթակառուցվածքների զարգացման ծրագրերը, ֆինանսական և հողային հատկացումները, հարկային արտոնությունները՝ մասնավորապես այն համայնքներում, որտեղ համայնքի ղեկավարը տվյալ պահին հանդիսանում է համայնքի ղեկավարի թեկնածու:

«Ականատեպի» դիտարկումները ցույց են տվել հետևյալը.

- Գեղարքունիքի Գեղիովիտ համայնքում համայնքի ավագանու 2019 թ. մարտի 2-ի N6 որոշմամբ, 29 բնակչի տրամադրվել է դրամական օգնություն՝ ընդհանուր 835,000 ՀՀ դրամի չափով: Մեկ այլ՝ 2019թ. ապրիլի 29-ի N10 որոշմամբ, 26 մարդու տրամադրվել է ընդհանուր 1,165,000 դրամի օգնություն:
- Նույն մարզի Ծովասար համայնքում ավագանու 3 որոշումներով 14 մարդու ընդհանուր առմամբ հատկացվել է 1,120,000 ՀՀ դրամ օգնություն (2019թ. հունվարի 24-ի N5 որոշում՝ 7 մարդու գումարային 600,000 դրամ, 2019թ. ապրիլի 5-ի N7 որոշում՝ 6 մարդու գումարային 450,000 դրամ, 2019թ. ապրիլի 19-ի N12 որոշում՝ 1 մարդու 70,000 դրամ գումար հատկացնելու մասին):
- Տավուշի Ագատանուտ համայնքում համայնքի ղեկավարի 2019 թ. հունվարի 31-ի N 7-Ա որոշմամբ համայնքի 19 բնակչի հատկացվել է օգնություն՝ ընդհանուր 470,000 դրամի չափով:

- Կոտայքի մարզի Աբովյան ֆաղաֆում ընդունվել է 4 որոշում (N 28, 129, 134 և 409)¹³ սահմանված տեղական վճարների դրույքաչափերի նվազեցման արտոնություններ կիրառելու մասին: Բացի դրանից, թվով 33 որոշումը հողային հատկացումներ են կատարվել 33 շահառուի՝ ընդհանուր մոտ 1800 մ² տարածքով¹⁴:

Ժամանակային սահմանափակման պատճառով հնարավոր չի եղել ուսումնասիրել այս համայնքների ծախսային միտումները՝ եզրակացնելու, թե որքանով կարելի է նշված հատկացումները համարել վարչական ռեսուրսի չարաշահում: Այդուհանդերձ, հարկ է նկատել, որ դիտարկված մյուս համայնքներում, որտեղ ևս որպես թեկնածու առաջադրվել է համայնքի գործող ղեկավարը, նման հատկացումներ չեն արվել: Ավելին, Շիրակի մարզի Սպանդարյանի համայնքապետարանի ներկայացուցիչն իր հարցազրույցում նշել է, որ 2019 թ. երկրորդ եռամսյակում նախատեսված ենթակառուցվածքային աշխատանքները կասեցվել են և կշարունակվեն ընտրություններից հետո: Նման պրակտիկան կարելի է որակել որպես օրինակելի մոտեցում նախընտրական շրջանում վարչական ռեսուրսի չարաշահման ռիսկերը նվազեցնելու նպատակով:

Մարդկային և այլ ռեսուրսներ

Քարոզչության դիտարկման ընթացքում դիտարկներն արձանագրել են վարչական ռեսուրսի չարաշահման ռիսկեր պարունակող մի շարք խնդիրներ, մասնավորապես.

- Աբովյան համայնքի թեկնածու Գրիգոր Գուլյանի (ՔՊԿ) օգտին ակտիվ ֆարոզչություն է իրականացրել ՀՀ Կոտայքի մարզպետ Ռոմանոս Պետրոսյանը: Չնայած վերջինս պաշտոնապես գտնվել է արձակուրդում և նման դեպքում ընտրական օրենսդրությամբ ֆարոզչության արևել սահմանափակում նախատեսված չէ, այնուամենայնիվ, Ռոմանոս Պետրոսյանի ակտիվ ներկայությունը ֆարոզարժանի, ինչպես նաև նրա՝ մարզպետի գործող կարգավիճակը, խոսքի բովանդակությունը և ոճը ակնհայտորեն դուրս են եղել գուտ կուսակցին սատարելու խնդիրների շրջանակից:
- 2019 թ. հունիսի 7-ին, այսինքն՝ նախընտրական ֆարոզչության վերջին օրը, ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայությունը (ԱԱԾ) տարածել է հաղորդագրություն առ այն, որ Աբովյան համայնքում բացահայտել է պաշտոնատար անձանց կողմից խոսքի չափերով կաշառք ստանալու, տեղական ինֆրահատավարման մարմնի և առևտրային կազմակերպության ծառայողների կողմից լիազորությունները չարաշահելու, պաշտոնական կեղծ փաստաթղթեր պատրաստելու և օգտագործելու դեպքեր:¹⁵ Հաղորդագրության տարածումը անմիջապես ֆվելարկության նախօրեին կարող է գնահատվել որպես իշխանության ղեկին գտնվող ֆաղաֆական ուժի կողմից

¹³ <http://www.abovyan.am/Pages/DocFlow/Default.aspx?dt=Voroshum>

¹⁴ Նույն տեղում

¹⁵ <https://www.sns.am/hy/հաղորդագրություններ/2019/06/07/բացահայտվել-են-խոսքի-չափերով-կաշառք-ստանալու-պաշտոնական-լիազորությունները-չարաշահելու-կեղծ-փաստաթղթի/134/>

իր վերահսկողության տակ գտնվող իրավապահ ռեսուրսի չարաճահում՝ փվեարկության արդյունքների վրա ազդելու նպատակով:

- Աբովյան համայնքի գործող ղեկավար և ընտրություններում՝ համայնքի ղեկավարի թեկնածու Վահագն Գևորգյանը ֆարոգչության նպատակով, այդ թվում՝ իր նախընտրական բուլլետում, օգտագործել է Աբովյան համայնքի պաշտոնական կայքը՝ www.abovyan.am և ֆաղաֆալետարանի «Աբովյան - իմ ֆաղաֆը» ֆեյսբուքյան էջը:¹⁶

Հարկ է նշել, որ խիստ խնդրահարույց է ՀՀ տարածֆային կառավարման և զարգացման նախարարության որոշումը՝ ՏԻՄ ընտրություններին նախորդող լուրջ օրը «Մաքուր Հայաստան» նախաձեռնության շրջանակում կազմակերպելու համապետական շաբաթօրյակ,¹⁷ քանի որ այն հնարավորություն է տալիս միջոցառումն օգտագործել ֆարոգչություն իրականացնելու նպատակով:

Քվեարկության օր

Քվեարկության նախապատրաստում

Տեղամասային կենտրոնները շարունակում են դժվարամատչելի մնալ սահմանավակ ֆիզիկական հնարավորություններ ունեցող ընտրողների համար: Դիտարկված 39 տեղամասից 26-ում (66.67%) բացակայել են թեֆահարթակները՝ անվասայլակով տեղամաս մուտք գործելու համար:

Ժամը 07:00-ի դրությամբ դիտարկված տեղամասերից 2-ում արձանագրվել է չերկիրվող պահարաններին ներկայացվող պահանջների խախտում: Մասնավորապես, մի տեղամասում պահարանը բացված է եղել մինչև հանձնաժողովի մուտքը ընտրատեղամաս, իսկ մյուսում դրա վրայից բացակայել է ստանձված թուղթը և հանձնաժողովի նախագահի ու ֆարտուղարի ստորագրությունը:¹⁸

Վիճակահանության կարգի խախտում է արձանագրվել դիտարկված տեղամասերից 3-ում:

Քվեարկության սենյակի կահավորման առումով խնդիր է արձանագրվել է Գեղարքունիքի մարզի Գեղեղիտ համայնքի թվով 1 տեղամասում, որտեղ տեղամասի վտեր մակերեսը հնարավորություն չի տալիս պատշաճ կերպով կազմակերպելու փվեարկության ընթացքը:

Դիտարկված տեղամասերը փվեարկության համար հիմնականում բացվել են ժամը 8:00-ին:

Քվեարկության ընթացք

¹⁶ <https://www.facebook.com/events/2710618442286633/>

¹⁷ <https://www.tert.am/am/news/2019/05/23/cleaning/3006340>

¹⁸ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշում N 38-Ն, որոշման հավելված, կետ 5

Թվով 6 տեղամասում արձանագրվել է 8 դեպք, երբ ընտրողների ցուցակներում ընտրողի անվան դիմաց եղել է ստորագրություն, թեև չի արձանագրվել որևէ դեպք, երբ ստորագրության առկայության պատճառով ընտրողը գրկվեր ընտրելու իրավունքից:

Թվով 4 տեղամասում արձանագրվել է բազմակի փվեարկելու կամ գրանցման փորձ, որը կանխվել են դիտորդի կողմից խնդիրը բարձրաձայնելուց հետո:

Թվով 16 տեղամասում արձանագրվել է ընտանեկան փվեարկության 39 դեպք, որոնցից 25-ը՝ Աբովյան համայնքում:

Դիտարկված 39 տեղամասից 38-ում արձանագրվել է ընտրողների օգնության 610 դեպք: Դեպքերի ամենաբարձր քանակներն արձանագրվել են Շիրակի Անուշավան (44 դեպք) և Սպանդարյան (39 դեպք), Սյունիքի Գորայք (37 դեպք) և Գեղարքունիքի Գեղհովիտ (34 դեպք) համայնքներում:

Ընտրողների ուղղորդում արձանագրվել է թվով 2 տեղամասում: Տեղամասերից մեկում քաղաքացու կողմից փորձ է արվել ընտրողին օգնել երկրորդ անգամ, սակայն դիտորդի միջամտության արդյունքում կրկնակի օգնության փորձը կանխվել է:

Քվեարկության օրը տեղի է ունեցել անօրինական քարոզչություն ՀՀ Կոստայի մարզպետ Ռոմանոս Պետրոսյանի կողմից: Մասնավորապես, մարզպետը «Արմնյուզ» հեռուստաընկերությանը տված հարցազրույցում ներկայացրել է իր հայտարարությունները Աբովյանի համայնքապետարանի կողմից հոգաբարձուների գործընթացներում կառուցված սխեմաների և չարաժառանգների վերաբերյալ՝ նշելով, որ դրանք «պարունակում են հստակ հանցակազմ»: Նա նաև կապել է դրանք ս.թ. հունիսի 7-ին ԱԱԾ կողմից հրապարակված՝ Աբովյանի համայնքապետարանում չարաժառանգների դեպքերի բացահայտման վերաբերյալ հաղորդագրության հետ, և նշել, որ Աբովյանի համայնքապետարանը «ակնհայտոր չեղավ» իր հայտարարություններին և հորդորներին:¹⁹ Բացի փվեարկության օրը անօրինական քարոզչություն անելուց,²⁰ մարզպետի հարցազրույցը կարելի է որակել որպես վարչական ռեսուրսի չարաժառանգ, որն ակնհայտորեն միտված էր ազդելու ընտրողների ընտրության վրա:

Քվեարկության ընթացքում արձանագրվել է կողմնակի անձանց ներկայություն թվով 2 տեղամասում: Դեպքերից մեկում՝ 29/07 տեղամասում, ՀՀ Կոստայի մարզպետ Ռոմանոս Պետրոսյանն իր տեղամասում փվեարկություն իրականացնելուց հետո, դուրս գալով տեղամասից, որոշ ժամանակ անց վերադարձել է տեղամաս: Նա պատճառաբանել է այս փառքը նրանով, որ տեղեկացել է «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության վստահված անձի՝

¹⁹

https://www.youtube.com/watch?v=tu1JGYSt8vk&fbclid=IwAR2CSLPMFaTpn4opiTf94YAbR7JnGDXfilUXLnWlkgbM4d0oMh7z6_gMAJk

²⁰ ՀՀ ընտրական օրենսգիրք, հոդված 19, մաս 1

Գազիկ Մաուկյանի բարեգործական ուսանողական հիմնադրամի աշխատակցի կողմից ընտրողների ցուցակը անուններով և հեռախոսահամարներով վարելու և գրառումներ կատարելու փաստի մասին:²¹ Տեղամասում նա դիմել է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին՝ խնդրելով ցուցակները վստահված անձից վերցնել և տրամադրել իրեն՝ լուսանկարահանման համար: Հանձնաժողովի նախագահը ցուցակները տրամադրել է մարզպետին, որը դրանք լուսանկարելուց հետո հանձնաժողովի նախագահին հանձնարարականներ է տվել հաղորդում տալու և հետաքննիչներ հրավիրելու մասին: Կողմնակի անձի ներկայության և ցուցակի վարման վերաբերյալ գրառում է կատարվել գրանցամատյանում:

Մեկ այլ դեպքում՝ 29/13 տեղամասում, դիտորդը նկատել է կողմնակի անձ տեղամասում, որը մոտ հինգ րոպե գրուցել է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի հետ: Դիտորդը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահից փորձել է պարզել, թե ով է եղել տեղամաս ժամանած կողմնակի անձը, ինչին տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը արձագանքել է, որ ՔՊԿ-ի թեկնածուի «նախընտրական շտաբի պետն է»:

Քվեարկության ընթացքում արձանագրված խախտումների վերաբերյալ դիտորդների բոլոր գնահատականները գրանցվել են տեղամասային հանձնաժողովի գրանցամատյանում:

Աբովյան համայնքի 29/21 տեղամասում դիտորդը արձանագրել է, որ համայնքի ղեկավարի թեկնածուներ Գրիգոր Գուլյանի և Արթուր Ղազարյանի վստահված անձինք ընտրողներին հրահանգել են ֆվեալսցիկ մտնելիս դրսում թողնել բջջային հեռախոսը, ինչպես նաև փորձել են կանոնակարգել ընտրողների տեղաշարժը՝ կարգադրելով, թե ֆանի հոգի կարող է մուտք գործել տեղամաս և ֆանի հոգի՝ սպասել դրսում: Վստահված անձանց կողմից իրենց լիազորությունները գերազանցելու մասով տեղամասային հանձնաժողովի նախագահը որևէ գործողություն չի ձեռնարկել:

Քվեարկության օրը Աբովյան համայնքում փողոցից ոստիկանության բաժանմունք են տարվել գործող ֆաղափապետի մի շարք համակիրներ: Որպես հիմնավորում ոստիկանության կողմից նշվել է ապօրինի զենք կրելու մասին ստացված ահազանգը:²² Քաղաքացիների բերման ենթարկմանն արձագանքելով՝ ոստիկանություն են այցելել «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության պատգամավորները, որոնց հնարավորություն չի տրվել ծանոթանալ ֆաղափապետին բերման ենթարկելու հիմքերին կամ հանդիպել նրանց:²³

²¹ https://infocom.am/?p=6847&l=am&fbclid=IwAR2UTfN1qjyW26LWkF2ny1qUcKwP6GyzYTV_QERzxh_HzZWJ4QS06In_xps

²² <https://news.am/arm/news/517416.html>

²³ <https://past.am/?p=224083&l=am&fbclid=IwAR0XgMR7QgSPgDdqBoJZSaQK9wXriTENSfjB0dTxpPYQ2a-gbP4TLpeLIFY>

Տեղամասերը հիմնականում փակվել են ժամը 20:00-ին:

Քվեարկության արդյունքների ամփոփում

Քվեարկության ամփոփման ընթացքը եղել է հանդարտ: Թվով երեք տեղամասում արձանագրվել են փակված արդյունքների հաշվարկման միտումնավոր խախտման դեպքեր, երբ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահները հաշվարկի համար փակված արդյունքների ծրարները լցրել են սեղանին: 29/12 տեղամասում դիտարկվել է խախտումներ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին պարզաբանել է, որ փակված արդյունքներից պետք է հանել փակված արդյունքների մեկ ծրար, ցուցադրել այնպես, որ այն տեսանելի լինի ներկայացված համար: Այս դիտարկումը բարբոսել է հանձնաժողովի անդամներին (Անի Խաչատրյան և Թեհմինե Վարդանյան, ովքեր ներկայացված են «Լուսավոր Հայաստան» կուսակցությունը): Վերջիններս սկսել են գոգոսալ դիտարկումների վրա՝ մեղադրելով դիտարկումներին իրենց աշխատանքների խոչընդոտման մեջ, և անգամ առաջարկվել է իրականացնել փակված արդյունքների և դիտարկումների հեռացումը:Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը որոշակի հետևողական է կատարել վերադարձ հանձնաժողովից, որից հետո հաշվարկը իրականացվել է սահմանված կարգով:

Արարատի մարզի Դվին համայնքում գտնվող թիվ 12/2 տեղամասում արձանագրվել են կուտակումներ, որոնք արդյունքների հաշվարկի ընթացքում վերանշարժվել են զանգվածային կուտակումների (շուրջ 20 հոգի) տեղամասային կենտրոնի պատահականների մոտ: Նշված անձինք բաց պատահականների էտևից հետևել են փակված արդյունքների սեյսակի գործընթացներին՝ փաստացի մասնակցելով հաշվարկի ընթացքին: Դիտարկվել է անգամ խնդրել է հանձնաժողովի նախագահին միջոցներ ձեռնարկել կուտակումները վերացնելու ուղղությամբ, սակայն նախագահի մի ֆանի փորձերն անհաջող են եղել, իսկ ոստիկանները որևէ միջոց չեն ձեռնարկել:

Արձանագրված խնդիրների հիման վրա դիմում-բողոքներ չեն ներկայացվել:

Ամփոփում

«Ականատես» դիտորդական առաքելության՝ ՀՀ ընտրական համակարգի կատարելագործմանն ու գործընթացների բարելավմանն ուղղված առաջարկությունները հիմնականում ներկայացվել են ՀՀ Ազգային ժողովի 2018 թ. դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրությունների դիտորդական առաքելության ամփոփիչ զեկույցում: Ի լրումն տվյալ

²⁴ Հարկ է նշել, որ նույն անձանց մասնակցությամբ նմանատիպ դեպք է գրանցվել 2019 թ. փետրվարի 17-ին տեղի ունեցած ՏԻՄ ընտրությունների ժամանակ: Կոտայքի մարզի Նոր Հանրի համայնքի տեղամասերից մեկում փակված արդյունքների ընթացակարգերի վերաբերյալ դիտարկվել է բարձրաձայն խնդիրներին ի պատասխան հանձնաժողովի անդամ Անի Խաչատրյանը նշել է, որ «հանձնաժողովը ինչ ուզի կարող է, երբ ուր ուզի նստի՝ թե՛ փակված արդյունքներից, սահմանված կանոնների վրա»՝ ավելացնելով, որ «սարսի փողերը մի տեղ պետք է ծախսվեն, թե՛ չէ, եկել է և ուզում է կեղտ բռնել», որով ակնհայտորեն փորձ է կատարվել նույն գործադրել դիտարկի նկատմամբ:

հրապարակման մեջ ներկայացված իր առաջարկությունների վերահաստատման, ՏԻՄ-երում կազմակերպվող ընտրությունների առնչությամբ «Ականատեսը» կոչ է անում.

1. «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության, ինչպես նաև մյուս քաղաքական ուժերի ներկայացուցիչներին՝ տեղական ինքնակառավարման ընտրությունների ընթացքում ձեռնպահ մնալ վարչական ռեսուրսի, այդ թվում՝ ուժային կառույցների, օգտագործումից, և երաշխավորել հավասար մրցապայքար: Վարչական ռեսուրսը օգտագործելու փոխարեն առաջարկվում է առավել շրջահայաց լինել թեկնածուների առաջադրման գործում՝ ակնկալելով, որ վերջիններս կլինեն մրցունակ և իրենց սեփական արժանիքներով կկարողանան հաղթել մրցակիցներին:
2. Մարզպետներին և մարզպետարանների բարձրաստիճան պաշտոնյաներին՝ չգերազանցել ՀՀ օրենսդրությամբ իրենց վրա դրված լիազորությունները և իրավունքների շրջանակը և ձեռնպահ մնալ ՏԻՄ-երի կամ ընտրական հանձնաժողովների նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու, նրանց ուղղորդելու, հանձնարարականներ տալու կամ սպառնալու գայթակհությունից:
3. ՀՀ ոստիկանությանը՝ ձեռնարկել բոլոր միջոցները երաշխավորելու փյուրկության բնականոն ընթացքը և բացառելու կուտակումները, իսկ հասարակական կարգը պահպանելու ընթացքում առաջնորդվել բացառապես օրենքով սահմանված լիազորություններով՝ ձեռնպահ մնալով ոչ համաչափ ուժի գործադրումից կամ ցուցադրումից:
4. ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարությանը՝ տեղյակ լինելով տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների ժամանակացույցին՝ լուրջան օրը կամ ընտրությունների օրը չնախաձեռնել շաբաթօրյակներ, ծառատունկեր և այլ համապետական միջոցառումներ և չստեղծել ավելորդ լծակներ ու հնարավորություններ՝ ընտրություններին մասնակցող որևէ կողմի համար խախտելու ֆարզության կանոնները:

Դիտորդական առաքելության մասին

«Ականատեսի» նպատակն է նպաստել ազատ և արդար ընտրությունների անցկացմանը, ընտրական գործընթացների օրինավորությանը և դրանց նկատմամբ հանրային վերահսկողությանը: Դիտորդական առաքելության անդամներն են Թրանսպարենսի Ինսթիտուտը հակախտուցյիտն կենտրոն (ԹԻՉԿ) ու «Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» տիումբ» (ԺԱԱ) հասարակական կազմակերպությունները, «Ռեստարտ» ֆաղաֆացիական նախաձեռնությունը և Իրավունքի զարգացման և պաշտպանության հիմնադրամը:

«Ականատեսը» հիմնադրվել է 2018 թ.-ի օգոստոսին: Այն գործում է անկախ՝ պահպանելով անկողմնակալության սկզբունքը և զերծ մնալով այնպիսի գործողություններից, որոնք կարող են մեկնաբանվել որպես աջակցություն, ֆարզություն կամ հակաֆարզություն ընտրություններին մասնակցող որևէ կուսակցության (կուսակցությունների դաշինքի), քեկնաձուի օգտին կամ դեմ:

«Ականատեսը» դիտարկել է ՀՀ Ազգային ժողովի ղեկավարների 9-ի ընտրությունները, ինչպես նաև ՏԻՄ ընտրությունները Երևանում և 16 համայնքներում: 2019 թ. հունիսի ընտրությունների դիտարկումն իրականացվել է Եվրոպական Միության և Ժողովրդավարության ազգային հիմնադրամի աջակցությամբ:

Սույն տեղեկանքի բովանդակության համար պատասխանատու են «Ականատես» դիտորդական առաքելությունն ու դրա անդամ կազմակերպությունները, և այն չի արտացոլում դրամաճորհատուների տեսակետները: